

237. Pergamí. Dos mans, s. XIV (244 × 170 mm.).
I. Questions teològiques. — II, 2 cor. *Incipit prima particula de sex ordinibus clericorum quos Romanus pontifex habet secum in missa. Cum Apostolice sedis...* S'interromp després de 6 ff.
238. S. XIII (281 × 190 mm.). Incomplet de la fi.
Exposicions dels Evangelis; inc.: Cum aporinquasset Jhesus...
239. Pergamí, s. XIII-XIV (428 × 277 mm.). Ben escrit amb miniatures, algunes retallades. 2 cor.
Al f. 3, en lletra del s. XV, un calendari per a trobar la lletra dominical; f. 4: GRATIANUS: *Decretum*. inc.: *Incipit concordia discordantium canonum ac primum de jure constitutionis nature et humane. Rubrica. Humanum genus...* No acaba.
240. Pergamí, principis s. XIII (403 × 291 mm.). 2 cor. Ben escrit amb inicials representant besties i fulles.
GRATIANUS: *Decretum*. inc.: *Concordia discordantium canonum ac primum de iure nature et constitutionum. Humanum genus...* Incomplet a la fi.
241. Pergamí, s. XIII-XIV (215 × 142 mm.). Molt espatllat per la humitat. Bona lletra i grans marges.
ARISTÒTIL: I. *Ethica*; inc.: *Omnis ars...* — II. *Metaphisica*; inc.: *Omnes homines natura...*; des.: *ea esse principia. Explicit metaphisica.* — III. *De causis*; inc.: *omnis causa primaria plus est influens...*; ocupa un 12 ff.; el final no's pot llegir per l'humitat.
242. Paper i pergamí, s. XV (285 × 213 mm.). Molt deteriorat. Incomplet de la fi.
Inc.: *Dialectica est ars disputationis...*
243. Paper, s. XIV últims (220 × 145 mm.). 2 cor.
Inc.: *Intentio presentis est primo tractare de causis (?) tam prime quam secunde intentionis...* Incomplet a la fi. Al marge d'una de les últimes fulles se llegeix: *Bernardus Despicio.*
244. Pergamí, s. XIV (348 × 251 mm.).
Incomplet de principi. *Quodlibeta*. Després de les rúbriques s'hi troba ocupant sols 2 ff.: *Expositio orationis dominice*, que no acaba.
245. Paper, s. XIV-XV. 4 ff. s. n. + 183 ff. (217 × 155 mm.).
Comentari al cantic dels cantics. Inc.: *Induite novum hominem...*; des.: *quam nobis concedat deus noster dilectus. Amen.*
246. Pergamí, s. XII (146 × 92 mm.).
I. RIC. DE STO. VICTORE: *De praeparatione animi ad contemplationem*; f. 1: *Incipit liber magistri Richardi de patriarchis...* Benjamin adolescentulus...; f. 52 des.: *humana ratio applaudet.* — II, f. 52: *Fecit rex salomon tronum de ebore...* f. 53 des.: *pro ad optatur. Finit.* — III, f. 53 v. *Dum astringimur omni genere...*; s'interromp al f. 56 v. — IV. S. GREGORI: *Epistolae*; f. 57 inc.: *Gregorius columbo episcopo...*; f. 63 des.: *existimat accedat.* — V. R. MAURO: *De clericorum institutione* (fragments i extractes); f. 63: *De septuagesima et sexagesima et quinquagesima et quadragesima. Dies enim dominica que septuagesima dicitur...* — VI. S. ISIDOR: *Chronicon*; f. 73 inc.: *Cronica hysidori sive quod verius sanctorum Augustini et hyeronimi. Incipit. Brevem temporum...*; f. 86 des.: *consumatio sua est. Cronica greco sermone tempora dicitur.* — VII. Segueix un Cronicó dels reis d'Itàlia i emperadors d'Alemanya; inc.: *Anno primo Alboni regis hic in italia erat...*; f. 88 v. des.: *Anni domini mill. XXVII. ind. X. Chunradus rome. coronatus est ipsa die dominice resurrectionis VII. K. apl. ind. X.* — VIII. *Liber Pontificalis*; f. 88 v. inc.: *Cronica Romanorum presulum. Dominus Petrus natione galileus...*; f. 186 acaba.

Bibliografia

OBRES DE J. ROIÇ DE CORELLA publicades amb una introducció per R. Miquel i Planas segons els manuscrits y primeres edicions. — Barcelona, MCMXIII. — Vol. de 20 × 14 cm. i xc-460 pp.

L'edició completa de les obres d'en Joan Roiç de Corella, diverses voltes promesa o intentada per revistes i erudits valencians, l'ha duta a bon terme, i d'una manera digna, en Ramón Miquel i Planas. En Corella era un humanista que feia trascendir el seu humanisme al propi vernàcul que anomenaven «estil de valenciana prosa». Adhuc formaven escola a València en el darrer terç del

XV^{en} segle: en una curiosíssima obra d'en Corella, el *Parlament en casa de Berenguer Mercader*, cinc intel·lectuals prou coneguts reciten les llurs «ovidianes poesies», on apareixen els herois de l'epopeia clàssica en vestidures mig-evuls, en l'estil més ampulós. L'ús constant de l'hipèrbaton fa cansada la lectura de les llargues obres d'en Corella, que altrament tindrien un veritable encant. En les obres d'un caient cristià, és cert que l'estil no apareix tan forçat, p. e.: les histories de *Josef*, de *Santa Magdalena*, de *Santa Anna*. No obstant, amb tot i el seu aire decadent, l'estil té sovint caires d'una gran facilitat i acusa un domini de la llengua admirable; i era que aquest aspecte torturat de la imatge i contorsionat de la frase fou volgut, seguia una corrent. Les poesies, en canvi, són més transparents, i especialment algunes amoroses posseeixen una gràcia exquisida i una forma adorable.

El text de les obres d'en Corella, presentat per les mans curoses del Sr. Miquel i Planas, no cal dir que està bé i que pot confiar-s'hi per a tota mena d'estudis. El que precedeix al text establert den Corella dona molta llum sobre cada obra de la producció de l'insigne escriptor. L'ordre que'ns presenta el ms. de la Universitaria de València i el *Jardinet d'Orats* de la nostra, potser no hauria hagut d'ésser respectat: un ordre, en lo possible, cronològic, o de classificació per genres, hauria estat preferible; cap a la fi del llibre s'hi troben algunes obres que són evidentment de la juvenesa de l'autor. Un índex onomàstic estalviaria algunes recerques. Aquestes, diguem-ne tares, no desmilloren en res els mèrits del Sr. Miquel en la presentació de les obres d'un dels escriptors catalans que la fama obtinguda al seu temps reclamava. — J. M. T.

Llibre anomenat Valeri Màxim dels dits y fets memorables. Traducció catalana del XIV^{en} segle per Frare ANTONI CANALS. Ara per primera volta estampada segons el còdex del Consell de Cent barceloní, per R. Miquel i Planas. — Barcelona, MCMXIV. — 2 vols., I de LII-310 pp. i 1 làmina; II de IV-382 pp.

La obra de Valeri Màxim, que no'ns ha pervingut per a fer honor a la llatinitat, va tenir molts llegidors en l'Edat Mitjana; un gran nombre de fets per a treure'n exemples en molts actes de la vida, heus-aquí el gust de l'època. Sobre Troia la gran s'agradaven de llegir la ficció de Dycitis i Dares i menyspreaven la *Iliada*. Per això el Valeri es copiava abundantment en la llengua original i es transportava a les llengües vulgars principalment conegudes; aiximateix com aquella compilació paral·lela, anomenada *Gesta Romanorum*, que també va tenir força ventura, i com tants altres exemplaris.

La traducció va ésser feta abans de l'any 1395 per n'Antoni Canals a instancies d'en Jaume d'Aragó, cardenal de Sabina i administrador del bisbat de València. El dia 1.er de Desembre de 1395 el cardenal, en bon record dels anys passats a la cort de Barcelona i dels obsequis rebuts, fa present als Consellers d'un llibre bellament escrit i historiat, trametent-lo pel propi escriptor: era el Valeri vertit al català per en Canals; els Consellers varen respondre agraint el present. Vuit altres manuscrits ens donen còpies d'aquest primer; ha fet bé el Sr. Miquel d'adoptar aquest text del qual els demés procedeixen de dret.

En una sucosa nota editorial el Sr. Miquel reuneix allò que de la biografia d'en Canals és conegut i una bibliografia dels seus escrits; tracta amb fines observacions de la tasca feta per en Canals en la traducció d'en Valeri i fa tot-seguit la descripció dels manuscrits que'ns han pervingut així com dels de la versió castellana treta d'en Canals. L'erudit Sr. Miquel, molt oportunament, dedica la seva edició al nostre Ajuntament, succeïdor del Consell de Cent de Barcelona. — J. M. T.

Llegendes de l'altra vida. — Viatges del Cavaller Owein y de Ramón de Perellós al Purgatori de Sant Patrici; Visions de Tundal y de Trictelm; Aparició de l'esperit de G. de Corvo; Viatge d'en Pere Portes a l'Infern. Textes antics publicats per R. Miquel y Planas. — Barcelona, MCMXIV. — Vol. de 20 x 14 mm. i XII-364 pp.

Sota un títol ben trobat s'han reunit una serie de nou textos que tots tenen un lligam comú: la idea del purgatori i de l'infern. No's pot dir propiament que formin una branca de literatura popular, car la major partida dels textos són d'evident redacció monacal i el més important de tots és obra d'un cavaller, personatge important; però no hi ha cap dubte, i el Sr. Miquel ho prova bé, que quasi tots foren molt divulgats i que'ls uns influïren en els altres. Són aquests: I. *Lo purgatori de Sant Patrici* traduït per fra Ramón Ros de Tàrraga, en 1320, d'una redacció llatina del viatge d'Owein; II. *La visió de Tundal*, de la qual el Sr. Miquel ens n'ofereix tres versions prou

diferents: *La visió del monestir de Claresvalls*, *Historia de Gaudal* i *Historia de Tuglat*; III. *Ço que recompta lo hom que tornà de mort a vida*, que l'editor anomena *Visió de Trictelm*; IV. *Viatge del vescomte Ramon de Perellós y de Roda fet al purgatori de Sant Patrici*, text de l'únic exemplar de l'incunable de 1486; V. *Tractat de una disputa e demandes fetas per un prior dels frares prehicadors del covent de Bolunya, ab la anima ho spirit de Guido de Corvo, ciutadà de Bolunya, a xvj de Setembre del any m.ccc.xxiiiij.*; VI. *Cas raro de un home anomenat Pere Portes, de la vila de Tordera, que vivint entrà y exí del Infern*, obra vulgar del segle XVIIe impresa i copiada moltes vegades; i VII, en apèndix, uns fragments d'un manuscrit perdut. A l'últim, l'editor dóna, en unes amples il·lustracions i notes, notícia exacta dels manuscrits i impresos de què s'ha servit, verifica hàbilment els textos originals i els estudia amb diligència. D'aquests nou textos, cinc són completament inèdits, al menys en sa forma catalana; són tots presentats amb la cura i la consciència amb les quals acostuma presentar el Sr. Miquel i Planas els seus llibres.

D'entre totes aquestes llegendes de l'altra vida, en sobressurt una per la seva importància literària; és el *Viatge al purgatori de Sant Patrici* de Ramon de Perillós. La seva composició, el seu estil, el seu aspecte veritable envoltant de fets reals un viatge imaginari, imitant lectures fetes o copiant, la relació d'en Ramon de Perillós es llegeix d'una tirada i degué agradar molt als lectors mig-evuls i interessar a generacions força posteriors. El viatge d'anada, eixint d'Avinyó i passant per França i per Anglaterra, resulta probat documentalment; les costums dels irlandesos, que no tenen res a fer amb la terra del Preste Johan, semblen impressions reals, però poden ésser tretes d'alguna altra relació que podria retrobar-se en les *Meraveylhas de la terra de Ibernia*; l'entrada i estada al Purgatori de Sant Patrici ja demostra clarament el Sr. Miquel que és emmatllevat al viatge d'Owein. La relació interessant d'en Perillós, plena de notes de caràcter personal, és treta del raríssim incunable de 1486, però ja havia estat traduïda vint anys abans, en 1466, al llenguadocià. En Ramon de Perillós comença el viatge en Setembre de 1397 i de retorn passa quatre mesos a la cort del rei de França, detallant tot el seu itinerari. El Sr. Miquel l'estudia, així com les traduccions castellana i llatina del segle XVIIe.

El col·lector ha continuat a la fi el popular *Viatge den Pere Porter a l'Infern* a la primeria del segle XVIIe que, si desdium en quant a llengua entre tants textos mig-evuls, n'és una continuació espiritual. El manuscrit que segueix el Sr. Miquel escriu el nom Pere Portes en lloc de Pere Porter que duen quatre altres manuscrits i la tradició constant de totes les edicions populars.

Un *Repertori* (potser fóra millor *llista*) dels noms propis citats en els textos clou el meritíssim treball del col·lector, que'ns ha fet assaborir plegades en un bell llibre unes narracions que romanien inèdites o mal conegudes. — J. M. T.

ARTHUR LANGFORS. — *Le troubadour Guilhem de Cabestanh*. — Extrait des *Annales du Midi*, t. XXVI, 1914. — Toulouse, 1914. — Fasc. de 24 × 16 cm. i 96 pp.

En Guillem de Cabestany és conegut per unes quantes cançons d'amor, molt gentils, que's retroben en la majoria dels cançoners provençals, i que ho és més encara per la llegenda del cor menjat entroncada en les biografies i escampada per la novela d'en Boccaci. D'un Guillem de Cabestany real ne coneixem les dates de 1162 i de 1212 que, per ésser massa distanciades, no poden convenir a un mateix personatge. Respecte a en Ramon de Castell-Rosselló i a Saurimonda de Peralada, ja l'Alart havia donat notícies documentals que van entre'ls anys 1197 i 1221; Saurimonda, l'enamorada a la qual les biografies fan menjar el cor del cavaller-trobador, va casar-se tres vegades: de primer amb Ermengol de Vernet, i, essent-ne viuda, en 1197 amb Ramon de Castell-Rosselló, el qual degué morir abans de 1210, en qual data apareix com muller de n'Ademar de Mosset.

L'excel·lent edició crítica de les obres d'en Guillem de C. den Langfors, establerta utilitzant tots els elements de treball, convenia i era esperada, car no posseïem sinó la den Franz Hüffer (Berlín, 1869), feta només que amb un terç dels manuscrits que contenen les obres del poeta. Les set cançons que l'editor té per autèntiques les dóna seguint l'orde alfabètic del *Grundriss* d'en Bartsch, perquè és veritat que fan de mal ordenar, essent elles independents i no representant un començament d'història amorosa malgrat la poesia *Lo jorn que'ie'us vi*. Aquestes set obres són, doncs, així ordenades: I. *Aissi cum selh que bassa'l fuelh*; II. *Anc mais nom fo semblan*; III. *Ar vei qu'em vengut als jorns loncs*; IV. *En pessament me fai estar Amors*; V. *Lo dous cossire*; VI. *Lo jorn qu'ie'us vi, dompna, primeiramen*, i VII. *Mout m'alegra douza vos per boscaje*. Dues altres poesies, les VIII i IX, les publica en Langfors com d'autenticitat dubtosa. La primera d'aquestes,

Ogan res qu'ieu vis, no'ns ha estat conservada sinó per un sol cançoner, el *V* (Venecia), que per cert és de mà catalana, com la darrera de les den Guillem de Cabestany. L'editor la rebutja per algunes subtilitats d'estil que no li semblen propies del trobador rossellonès. La poesia IX, *Al plus leu qu'ieu sai far chansós*, és atribuïda a Guillem de Cabestany pels cançoners *ADIK*, mentres que altres la donen a en Guerau de Bornell, especialment els *CR* (que són els que contenen més obres de poetes catalans) i els *Sg* (que és el n.º 146 de la Biblioteca de Catalunya) i el *V*, tots dos de mà d'escrivent català. En Kolsen, l'editor de les obres den Guerau de Bornell (que va fruit copies del cançoner Gil), dóna an Guillem de Cabestany aquesta obra, d'acord amb els cançoners *ADIK*; però els arguments del provençalista alemany són rebatuts per en Langfors. Un d'ells consisteix en la confusió que presenta aquesta poesia de les rimes en *é* i en *è*, que, si eren corrents entre'ls catalans o venecians, era impossible que hi caigués un trobador llemosí de la talla d'en Guerau de Bornell. Però la llei de les *e* tòniques era i és encara diferent en català i en provençal, i les rimes que eren perfectes en un país podien ésser imperfectes en un altre.

Un estudi dels manuscrits i de les edicions i de la classificació de les fonts manuscrites precedeix la crítica de cada poesia, seguida de la traducció francesa acurada. Es clou aquesta bona edició, quasi definitiva, amb l'estudi, traducció i text original de cadascuna de les quatre redaccions de la biografia; d'un recull de tot allò que's sab del personatge real, i de l'índex dels noms propis i un glossari en el qual resten encara alguns mots difícils. En resum, podem molt ben confiar en l'edició que'ns ha fet en Langfors d'un trobador que'ns interessa particularment als catalans. — J. M. T.

Les chansons de Guillaume IX, duc d'Aquitaine (1071-1127), éditées par Alfred JEANROY [Les classiques français du moyen-âge]. — Paris, 1913. — Fasc. de 18 × 12 cm. i XX-46 pp.

«Guillem, setè comte de Poitiers i novè duc d'Aquitania, nasqué en 1071: no tenia sinó quinze anys quan va heredar del seu pare, Guillem VI, uns dominis molt més estesos que'ls que posseïa el mateix rei de França.» «Els seus versos, vells de vuit cents anys, són els més antics de tots els versos lírics escrits en llengua moderna.» Aquestes dues frases les emmatllevem a la sucosa introducció den Jeanroy, en la qual, en acabat de la biografia, de les edicions i treballs anteriors, les obres apòcrifes i les perdudes, es llegeix un capítol sobre la llengua i la versificació, que és admirable d'anàlisi i de precisió.

Les onze poesies que den Guillem IX, duc d'Aquitania, han pervingut fins a nosaltres, tenen un aire i una forma massa perfecta per a no presuposar una escola de poesia de la qual ni en sabem res ni en posseim cap obra. Les poesies I, II i III tenen la particularitat, malgrat el llur aspecte joiós, d'ésser escrites en cobles tercines monorrimes, el terç vers de les quals és més llarg. Les demés tenen ja un caient popular, tant les joioses com les corteses i com la darrera, que és certament la més important tot recordant-se, després d'una vida de proeses i de joia, del seu país, del seu tendre fill i de la seva propia mort que s'acosta. Es nota també en les obres d'aquest primer trobador provençal que's coneix, el mateix debut primaveral i el mateix sentiment d'humil vassallatge feudal envers la dona amada, que més endavant es convertiràn en llocs comuns en la producció lírica provençal des del seu més esplendent període fins a la seva decadència.

Adhuc als estudiosos catalans, per a saborejar l'excel·lència de la traducció d'en Jeanroy, aprofitarà la lectura de cada cobla de Guillem seguida de sa traducció al peu. Així la llengua i el sentiment de tan antic poeta surt més clara i transparent per nosaltres, que tantes semblances naturals tenim, amb la llengua dels trobadors. El glossari és curt però ben triat i útil. Les variants notables dels vuit cançoners es donen senceres a la fi acompanyades sovint de notes interessants; els manuscrits *C* i *E* són els que contenen més poesies. El mateix M. Jeanroy havia fet una primera edició d'aquestes obres en els *Annales du Midi*, t. XVII (1905), pp. 161-217. — J. M. T.

Les poésies de Peire Vidal, éditées par Joseph Anglade [Les classiques français du moyen-âge]. — Paris, 1913. — Vol. de 18 × 13 cm. i XII-188 pp.

La producció den Pere Vidal, el més pretenció dels trobadors, abraça el darrer quart del XII^{en} segle i els primers anys del següent: pertany, doncs, a la gran època i és nombrosa; la present edició comprèn quaranta vuit poesies. Els versos den Pere Vidal tenen sovint la concisió lapidària que ben poques llengües modernes poden assolir, i alguns moments, dintre l'ambient de les convencions trobadoresques, abundoses de pedanteries retòricals, el lector actual sent certa emoció i la facilitat sense excés el corprèn. La llengua, salvant algunes obres difícils, no ho és gaire per nosaltres.

Aquest trobador, que és amic d'anomenar pobles i personatges, ens retreu sa relació amb alguns de catalans i especialment amb els nostres reis Alfons el Cast i Pere el Catòlic.

M. Anglade acompanya la seva edició, com generalment fan els francesos i els almanys, d'una traducció. En quant al text, és en general una reproducció de l'edició d'en Bartsch (*Peire Vidal's Lieder*, Berlín, 1857), i en les notes crítiques utilitza els manuscrits dels quals el provençalista almany no va servir-se, però no estalvien la consulta d'en Bartsch les variants del qual no's donen. Hauria estat preferible que M. Anglade hagués reprès la tasca de cap i de nou, presentant-nos totes les variants notables que'ls diversos cançoners porten, abandonant, si's vol, aquelles purament ortogràfiques que no afecten a la forma interna dels mots. M. Anglade publica quatre poesies més que en Bartsch, i en apèndix la biografia provençal, els judicis del monjo de Montaldó i de Matfre Ermengol, que porta aquest darrer en el *tractat perillós* del seu Breviari d'Amor, i dos estats de biografia feta per en Joan de Nostradamus. No cal dir que acompanya l'edició un índex històric (onomàstic) i geogràfic i un glossari. Ben vingut aquest llibre, que'ns proporciona el plaer de llegir un tan extraordinari trobador.

Si la simpàtica col·lecció *Les classiques français du moyen-âge* ha publicat ja els dos volums de poetes provençals de que hem parlat, és perquè en segona plana de la coberta s'explana *collection de textes français et provençaux antérieurs à 1500*. Ignorem les raons històriques o filològiques que fassin entrar els clàssics provençals dintre dels clàssics francesos: per més que's pugui explicar en un subtítol d'aquesta biblioteca. Una cosa és el francès i una altra el provençal. Nosaltres comprendríem que la col·lecció es titulés «Les classiques français et provençaux du moyen-âge», o, si es vol, obeint a raons patriòtiques, que's digui «clàssics de la França» i aleshores podrien entrar-hi textos mig-evuls en qualsevol de les llengües parlades en la gran nació veïna. La veritat és que més val no primfilar per un títol i, ben mirat, lo millor és que'ns donguin forces bones edicions de les obres de trobadors, que és lo que tots desitgem. — J. M. T.

Poésies de Uc de Saint-Circ publiées avec une introduction, une traduction et des notes par A. Jeanroy et J.-J. Salverda de Grave [Bibliothèque Méridionale]. — Toulouse, 1913. — Un vol. de 21 x 14 cm. i XI-228 pp.

N'Uc de Sant Circ, les dates de la vida productiva del qual poden oscil·lar entre'ls anys 1210-1253, va escriure, a més d'una quinzena de cançons, i bona cosa de sirventesos, cobles i tensons, algunes de les celebrades vides en prosa de trobadors provençals. Unes quantes de les cançons semblen desenrotllar una historieta amorosa, que'ls editors exposen perfectament. Els vint-i-vuit sirventesos, cobles i tensons són interessantíssimes pels fets històrics que s'hi retraten. Es també autor d'un partiment i d'un salut d'amor.

L'estada de n'Uc a Catalunya la fan probable els versos que en Guerau li endressa (XL, 14-16 de l'edició):

Plagut m'agra qe fossetz sai ab me,
Qe sabriatz dire, si cum eu cre,
Qal vida trais pois passei part Moncat.

Aquest trobador o jutglar Guerau (sens altre nom conegut) que voldria que n'Uc de Sant Circ l'hagués acompanyat més ençà de Moncat (Moncada? o Mongat? sempre aprop de Barcelona) sembla haver-hi patit. On n'Uc va fer més llarga estada és a Italia.

L'edició dels professors Jeanroy i Salverda de Grave està tan ben disposada que pot servir de model. Després de la nomenclatura dels manuscrits amb la llur nota bibliogràfica de publicació ve l'estudi de la classificació dels cançoners i tot-seguit la poesia amb les variants al peu; la traducció segueix a continuació del text crític de cada poesia, i són relegats a la fi del llibre un comentari històric i unes notes crítiques i explicatives saviament escrites i on són presentats, discutits o resolts una porció de problemes de llengua o de versificació: constitueixen una deu de coneixement. En una clara introducció totes les notícies i donades referents a la vida de n'Uc de Sant Circ hi són clarament estudiades o discutides; en acabat de l'edició crítica de les poesies, la biografia i les razos corresponents a les poesies *Anc mais non vi* i *Longament ai atenduda* hi són insertades. — J. M. T.

Les Joies du Gai Savoir, recueil de poésies couronnées par le Consistoire de la Gaie Science (1324-1484) publié avec la traduction de J.-B. Noulet, revue et corrigée, une introduction, des notes et un glossaire par Alfred Jeanroy [Bibliothèque Méridionale]. — Toulouse, 1914. — Un vol. de 21 × 14 cm. i xxx-322 pp.

Totes les publicacions referents a l'escola de Tolosa toquen molt d'aprop els poetes de l'escola de Barcelona que varen imitar-la, salvant les diferències inherents a dos pobles i a llur força poètica i petita originalitat respectiva. Durant el segle XIVe els poetes catalans solen concórrer als consistoris de Tolosa i alguns dels nostres cançoners completarien algunes dates de llorejats que'l registre d'en Guillem de Galhac, malgrat tota sa diligència, no va poder omplir. Durant el XV^{en} segle els nostres, que tenen diversos consistoris poètics a Barcelona, ja no concorren als de Tolosa, que van decaient depressa, per la llur feixuguesa i pobresa de termes, fins que, mudant de llengua, es fan decididament francesos. La nostra poesia amatoria es distingeix per més llibertat i diversitat i la històrica resulta de força més importància que no pas la de Tolosa. En quant a forma, els nostres poetes imiten servilment les *Leys* de les quals deriven de dret els nostres darrers tractadistes Jacme March en el seu *Diccionari* i en Lluís d'Averçò en el seu *Torcimany*.

Las Joyas del Gay Saber, o recull de les poésies premiades, va ésser publicat envers 1849 per en J.-B. Noulet, edició que ha estat represa i molt perfeccionada per en Jeanroy. El registre d'en Galhac comprèn obres entre 1324 («la primera que s'i donet») i 1484, amb moltes llacunes, sobre tot en els anys més allunyats a la vida del col·lector, per manca de documents: dividia les obres per les tres flors camperoles que en joies eren acordades, la violeta, l'englantina i la gauja. M. Jeanroy ens dona, per primera vegada, descripció clara i precisa del registre d'en Galhac i fa un estudi crític sobre les poésies coronades que va desenrotllar en 1914 en la *Revue de Pyrénées*, sota el títol *La poésie académique à Toulouse au XIVe et au XVe siècles d'après le «Registre de Galhac»*. Amb aquest article, la introducció i les notes d'en Jeanroy que acompanyen la present edició i l'estudi que's troba als textos publicats per Noulet i Chabaneau, *Deux manuscrits provençaux du quatorzième siècle* (Montpeller, 1888), es conclou tot lo que hi ha de millor sobre la que se'n pot dir propiament escolà tolosana. La traducció francesa de les poésies que va al peu de plana és la mateixa d'en Noulet, però ajustada i millorada. — J. M. T.

JEHAN DE NOSTREDAME. — *Les Vies des plus célèbres et anciens poètes provençaux*. — Nouvelle édition accompagnée d'extraits d'œuvres inédites du même auteur, préparée par Camille Chabaneau... et publiée avec introduction et commentaire par Joseph Anglade... — Paris (Montpeller, 1913). — Un vol. de 22 × 14 cm. i (176)-408 pp.

No tan solament en Chabaneau tenia la idea de publicar una edició comentada de les *Vies* mentideres d'en Nostradamus, sinó que ja en 1888 va imprimir-ne tot el text i les compulses del manuscrit de Carpentras i altres extractes. Així, en el present llibre, apareixen de paper i aspecte tipogràfic diferent les pp. 1-264 per una banda, i les (176)-265-408 per l'altra. Aquesta darrera és quasi tot obra de M. Anglade; s'utilitzen només algunes notes que deixà inèdites en Chabaneau confiades a la cura del seu deixeble predilecte.

Ja és cosa sabuda que en Joan de Nostradamus (1507-1577) és autor d'unes *Vies* dels antics trobadors, empescant-se noms i trasbalsant èpoques, que ha tingut la mala ventura de fer induir a error a molts savis fins que, passant les centúries, va venir el descrèdit i s'ha refet, partint dels manuscrits i dels documents, la història literària veritable dels trobadors. Malgrat les seves invencions, Nostradamus va fruit d'alguns cançoners, el *f* i el de Soult, aquest probablement perdut. Un primer estat de la obra d'en Nostradamus, conservat manuscrit en la biblioteca de Carpentras, va fer mostrar en clar el procediment que seguia en l'elaboració de les seves faules. En aquesta edició s'hi han afegit altres treballs inèdits del mateix impostor, que's troben en algunes biblioteques.

El treball de l'editor consisteix en una introducció i en les variants i errades, en unes interessantíssimes notes on es posen en clar les invencions i confusions del famós autor del XVI^{en} segle; un copiós i molt útil índex alfabètic tanca el llibre. En la introducció s'estudien, a més d'unes notes biogràfiques de l'autor i de tota sa família (recordi's el cèlebre astròleg Miquel de Nostradamus), les seves obres diverses, les vides, les llurs fonts i la influència de tal obra. Serà bo recordar que si en Milà va lliurar-se'n, en Balaguer accepta quasi totes les faules d'en Nostradamus.

Gràcies an aquesta edició, tots podrem tenir un llibre estrany, però de gran raresa, notable per la influència nociva que va exercir durant una llarga època, però que ja no podrà fer mal a ningú. — J. M. T.

JOSEPH ANGLADE. — *La Bataille de Muret* (12 Septembre 1213) d'après la Chanson de la Croisade. Texte et traduction. — Toulouse, 1913. — Un vol. de 21 × 14 cm., 100 pp., 4 làmines apart i coberta colorida.

M. Anglade va escriure aquesta atraient monografia per a contribuir a commemorar el setè centenari de la Batalla de Muret, i no s'ha acontentat en reproduir el text de la Cançó de la Creuada (1.ª partida d'en Guillem de Tudela, 2.ª partida, des del vers 2769, d'en Pere Cardinal?), sinó que a més de donar-ne ampla notícia, recull allò que de la desastrosa batalla on trobà la mort el nostre rei Pere el Catòlic, han dit els diversos cronistes, entre'ls quals el seu propi fill en Jaume el Conqueridor. De manera que, en poques planes, es troben reunides totes les relacions coetànies de la batalla o acostades an aquell fet transcendent pels catalans; i encara s'hi analitzen les opinions dels moderns investigadors que n'han tractat. Els gravats que acompanyen el treball de M. Anglade representen: l'arribada del rei Pere d'Aragó davant Muret (tret d'una miniatura del manuscrit de la Cançó), copia d'un baix relleu representant la benedicció dels Creuats, un pla de la batalla, i els segells del rei Pere, d'en Simó de Montfort (fragment) i del comte de Tolosa, Ramón VI. En la coberta es veuen reunides i ben orlades les armes de Catalunya i Barcelona amb les de Tolosa. — J. M. T.

JOSEP ROIG I ROQUÉ. — *Bibliografia d'en Manuel Milà i Fontanals* (Notes i comentaris per una biblio-crítica). — Barcelona, M.CM.XIII. — Un vol. de 26 × 14 cm. i VIII-208 pp.

Un esperit curiós sent una fruïció especial resseguint la bibliografia cronològica d'un autor extraordinari. Pot observar així, any per any, les èpoques de més potencia creadora, el desenrotllament de la seva intel·ligència privilegiada, els alts i baixos d'originalitat, les influències que va rebent, les dates en què's completen i apareixen les obres més capdals i definitives elaborades a força de temps, els delitosos moments d'esplai poètic en què'l sentiment domina tota altra facultat.

La bibliografia d'en Milà i Fontanals (1818-1884), que hem d'agrair al Sr. Roig i Roqué, prou conegut per altres estudis dedicats al mestre, apareix dividida en dues parts, Prosa i Poesies. El primer treball notat és una traducció d'Horaci de 1834; en Milà tenia, doncs, setze anys; el darrer és del mateix any de la seva mort. En aquesta bibliografia, la Prosa comprèn 267 números, la Poesia, 65; hi són classificades en resum 332 produccions o reedicions anotades. Val a dir que, fóra de les reedicions fetes o modificades pel mateix Milà, les republicacions no porten número, sinó que van notades per lletres dintre del número respectiu. En les notes bibliogràfiques hi van afegides algunes explicacions utilíssimes. Aquestes són tan abundoses en adjectius, que per força han de repetir-se; no semblen escaure del tot tractant d'un autor que'ls usava amb tanta prudència. Unes notes biogràfiques d'en Milà obren el llibre i després s'explica el procediment seguit; una taula analítica i una altra d'onomàstica faciliten el maneig d'aquesta bibliografia: que sigui benvinguda. — J. M. T.

L'Art dramatique à Valencia depuis les origines jusqu'au commencement du XVIIe siècle, par HENRI MÉRIMÉE, docteur ès lettres. — Toulouse, Privat, 1913. [Bibliothèque Méridionale.] — Vol. de 734 pp.

L'autor d'aquest important i voluminós llibre ha dedicat dos altres estudis a matèries semblants: en 1907 va fer una reimpressió comentada d'*El Prado de Valencia* de la raríssima edició de 1600; tot recentment ha tret a París el llibre *Spectacles et comédiens à Valencia*.

La obra apareix dividida en quatre parts: Els orígens, El teatre popular, El pseudo-classicisme i La comedia. La darrera és, com se pot compendre, la més desenrotllada i també la més ben estudiada; a nosaltres, però, ens interessa la primera, això és, els Orígens, que comporten dos grans capítols: els orígens del teatre religiós i els del teatre làic. Primer de tot ens cal fer dues observacions: que l'estudi produeix l'efecte d'allargaçat, i que no compremem perquè M. Mérimée abandona la forma francesa de la ciutat de Valencia i prefereix escriure-la de manera que ha de resultar desfigurada per la pronúncia francesa. Seguit aquest procediment ens conduiria a escriure les formes originàries com London, Napoli, de ciutats que han pres carta de naturalesa en les diverses llengües. El mateix M. Mérimée manca a la lògica escrivint *Saint Vincent Ferrer*, quan li consta que'l nom de casa del sant era Ferrer.

Tractant del misteri de l'Assumpció de la Verge Maria, i especialment del paper de la Maria que's conservava a la llibreria del Sr. Sastre i que va publicar el baró d'Alcalá, combat l'autor *la saveur* provençal que trobava en Llorente i reduint la importància de mots tan evidents com *paire, maire, palays*, troba que l'acompanyament i el cant del misteri valencià «s'inspirent d'airs populars, de chansons d'amour, de rouet ou de berceau, qui couraient en ce temps-là sur les lèvres de tous et si répandues que l'auteur de notre mystère se borne à en rappeler les premiers mots». Aquests sons de la popularitat valenciana dels quals n'està tan enterat l'autor, són nova evidència de la influència provençal: dels quatre que retreu el text i que M. Mérimée copia, el primer *Amb cants d'auzells* (ANUARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, I, p. 428) és obra atribuïda per alguns cançoners al trobador Rimbau de Vaqueres; i la quarta *Quant vey la lauseta mover* és el primer vers de la més coneguda obra d'en Bernat de Ventadorn. Si M. Mérimée hagués conegut les cobles fetes per poetes de València al segle XIVe que's troben en el manuscrit 377 de Carpentras (Pagès, *Romania*, 1913, p. 193), hauria vist com aquests poetes retreuen sons d'iguals cançons de trobadors provençals.

Altra observació important. L'autor dedica moltes planes a discutir, sense treure'n l'entrellat, la qüestió de l'*Hom enamorat e la fembra satisfeta*. N'hi havia prou amb estudiar el ms. 2. Ll. 1. de la biblioteca del palau real de Madrid, i veure que'l famós títol era invenció del valencià José Mariano Ortiz (Massó, *Manuscritos catalanes de la Biblioteca de S. M.*, 1888) i dir que les Regles d'amor són pura traducció del *De regulis amoris*, capítol del conegut tractat llatí del XIIIe segle per Andreu, capellà del rei de França (Pagès, *Auzias March et ses prédécesseurs*, 1912, p. 182, nota), últimament estudiat per Crescini (*Nuove postille al trattato amoroso d'Andrea cappellano*, Venècia, 1909-1910).

Gairebé tots els capítols que segueixen solen ésser més ben construïts i contenen fets interessants; àdhuc dintre dels indrets on no semblen indicats. En la p. 221 comença una digressió sobre'l parlar català a València i la gradual implantació literària i cortesana del castellà, plena de fets ben espigolats i d'observacions atinades. El teatre d'en Timoneda, d'en Tàrraga i d'en Gaspar Aguilar i el d'en Guillem de Castro, que tanca el llibre, són tots ben estudiats i se llegeixen fluentment. — J. M. T.

Obras de D. Juan Fernández de Heredia, Poeta valenciano del siglo XVI. Precedidas de una breve noticia biográfica y bibliográfica por Francisco Martí Grajales. — València, MCMXIII. — Vol. de 25 1/2 x 17 cm. i xvii + 4 amb facsímil + 284 pp.

En Joan Fernández d'Heredia, poeta encara bilingüe, presenta a València com un lligam entre'ls Fenollar i Gazull, que escriuen solament en valencià, i els Gil Polo, Mercader, Guillén de Castro i tants altres que, abandonant la llengua pròpia, adopten definitivament la castellana. La ciutat era rica i la cort de la virreina Germana de Foix, viuda del rei Ferràn el Catòlic i casada després dues altres vegades, era pròdiga en festes. L'edició ha estat reproduïda de la única impressió feta a València per Joan Mey en 1562, no gaires anys després de la mort del poeta. En el seu temps havia estat lloat pels seus conterrànies i les seves obres són sobretot fàcils. Les poesies escrites en el llenguatge del país són conceptuoses, tenen el mateix aire de les castellanes de l'època i no se'n distingeixen en res; en l'edició se troben en les pp. 127-135. Però en la p. 176 se troben ensaigs de regressió a metres més típics: «Tres coplas al modo de las de Ausias March en lengua lemosina», el primer vers de les imitacions essent: *Amor no's pot clamar de mi en res*. Els altres dos exemples són imitats de vers d'arte mayor de Castella: *La magestat de vostra gran policia* i *Per ser vos responch, sab Deu lo que'ns costa*.

La producció més viva, moguda i curiosa per l'estudi de les costums de la societat valenciana del XVIe segle és, segurament, el *Colloquio* de les dames, representat davant de Germana i del seu segon espòs el marquès de Brandenburg. Les senyores ciutadanes que parlen valencià o mal castellà, resten en pitjor lloc, a través del poeta, que les llurs de les serventes castellanes.

L'edició que'ns dona ara en Martí Grajales, que'ns havia ofert abans el *Cancionero de los nocturnos*, és feta amb cura i ben impresa per en Pau sobre excel·lent paper de fil català. — J. M. T.

SHEVILL, R.: *Ovid and the Renaissance in Spain*. — Berkeley, 1913. — 268 pp. (University of California publications in modern Philology. Vol. 4, n.º 1.)

Han quedat decebudes les il·lusions que teníem a l'obrir aquest llibre de trobar-hi una exposició de la influència d'Ovidi en la literatura catalana. L'autor se redueix exclusivament a la cas-

tellana i encara tractant només que molt per sobre la mig-èval. Sols menciona ràpidament (pàgines 147 i 245) la versió de les *Metamorfosis* d'en Francesc Alegre (Barcelona, 1494). L'autor sembla conèixer solament les breus indicacions que sobre Ovidi en català recull el *Grundriss* d'en Gröber (II, 2, 121) i encara no les aprofita, perquè en el capítol de les traduccions espanyoles de les *Heroides* no menciona la catalana, existent avui a la Biblioteca Nacional de París. Aquesta versió, anònima, es pot segurament identificar amb la que'l rector de Maella, Guillem Nicolau, ja havia fet en 1388 i que en 1390 s'ocupava en glosar (RUBIÓ I LLUCH, *Documents per l'història de la cultura catalana*, I, n. 350 i 362). En Balaguer i Merino publicà en *La Renaixensa* (V. I, 491) un fragment, avui perdut, d'un ms. de les *Heroides*, que contenia la 4.ª epístola: el text se correspon amb el del manuscrit Amer. De la difusió de la mateixa obra a Catalunya ne són prova els exemplars que s'en trobaven a la biblioteca de la comtesa de Foix en 1409 (*Documents*, I, 445) i a la d'en Giralt de Palou, en 1437, citat aquest últim pel mateix Balaguer Merino (loc. cit.). Sols arreplegant lo ja conegut, haguera pogut l'autor enriquir molt aquesta part tan deficient de son llibre: *L'Ovidi moralitzat* d'en P. Bersiure era demanat pel rei Joan al Duc de Berry en 1393 (*Documents*, I, 381); unes gloses de *L'Ovidi Metamorfoseos* duen el n. 5 de l'Inventari de la llibreria del rei Martí. De la popularitat de l'*Ars amoris* ne fa també testimoni l'Antoni Canals en el pròleg de sa traducció del *Modus bene vivendi ad sororem* (...hom deu legir llibres aprovats, no fas llibres vans axi com... llibres de amors, llibres de art de amar, Ovidi de vetula...); M. Morel Fatio ja senyalà igualment (*Romania*, XV) la influència que la mateixa obra tingué en el *Facet* català. Bernat Metge, en el pròleg a la *Historia de Valter i Griselda*, al·ludeix també a sa afició a les obres del mestre d'amor *Ovidi* i ja ha estat posada de relleu la influència de les *Metamorfosis* en la relació d'Orfeu del llibre III del *Somni*. De la influència de les *Heroides* i les *Metamorfosis* en diverses obres d'en Roig de Corella, ha tractat detingudament el Sr. Miquel i Planas en sa edició dels escrits d'aquell poeta. Finalment, si bé d'època més moderna, no volem deixar de recordar la paràfrasi de la carta de Medea a Jasó, que's troba anònima en un manuscrit propietat de l'Acadèmia de Bones Lletres que conté obres d'en Fontanella i del Rector de Vallfogona. Com se veu, resta encara a fer l'estudi de la influència ovidiana a la nostra literatura. — J. R. B.

Catálogo de los Manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia, por el LICDO. DON MARCELINO GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Jefe de la misma. Prólogo del Excmo. Sr. D. Francisco Rodríguez Marín, Jefe Superior del Cuerpo. — Valencia, 1913. — 3 vols. de 32'5 x 22'5 cm., de paper de fil, i amb 30 làmines en fototipia: I, de XIV-310 pp.; II, de 360 pp.; III, de 338 pp.

Veus-aquí una gran publicació la bondat de la qual no correspon a l'esplendidesa de l'edició; hem de fer aquesta declaració ben depressa. La impressió ha estat feta a València i dos benemèrits valencians han fet les despeses de l'edició; el paper de fil i les fototopies són catalans. Examinem un xic la tasca del catalogador, que és part principal tractant-se d'un catàleg. Cada manuscrit tenia, i deu tenir encara, cota de situació; però cap d'aquestes es retroben en el Catàleg del Sr. Gutiérrez del Caño, que apareix classificat alfabèticament. No s'ha trobat encara cap ordenació tan útil per la recerca com l'alfabètica, però essent condició essencial que estigui ben feta, altrament es torna, en una biblioteca important, un mar sense fons; impossible de servir-se'n quan no respònd a la situació dels llibres. La biblioteca de València conté 2,422 manuscrits, que'l Sr. Gutiérrez del Caño alfabetitzà, repartint els tres volums del seu Catàleg, A-Z. Està bé en un fons de manuscrits aturat, però si tingués increments periòdics, a cada serie d'inclusions hauria de correspondre un nou alfabet en suplement. Veiam ara com s'ha entès l'alfabet. La *Vida de Jesucrist* de fra Francesc Eximeniç ha de cercar-se, no a la lletra E, sinó a la J, Jiménez (n.º 1,199), les *Trobes* d'en Jaume Febrer encara es creuen autèntiques (952); les *Histories Troyanes* no's troben a Egidi Colonna ni al nom del seu traductor Conesa, sinó al nom d'en Benoit de Saint-More, autor del *Romant de Troie*, un dels inspiradors del llibre d'en Colonna (en Gutiérrez del Caño no ha entès en Menéndez Pelayo, que cita); el tractat de vicis i virtuts que fra Llorenç va endreçar en 1279 a Felip l'Ardit de França es troba, no al nom del seu autor, sinó a la lletra D, sota l'epígraf *Doctrine Chrestienne*, que obra en tots els manuscrits la *Somme des vices et vertus*; i el *Tresor de pobres* de Pere Hispano es cercarà inútilment en aquest o al del papa Joan XXI, car es trobarà a *Enciclopedia*. Tindriem feina llarga si haviem de posar les principals obres mal alfabetitzades.

El Catàleg està ple de notícies superflues. ¿Què n'hem de fer que'ns expliqui qui era Homer, Xenofòn, Macrobi, Sèneca, Tucídides i Virgili? ¿Per què donar-nos notes biogràfiques (d'un tò còmic que l'autor no s'ha proposat de segur) de Sant Joan Evangelista, Sant Lluc, Sant Marc,

Sant Pau i Sant Tomàs d'Aquí? Tot-hom sab que's troben fàcilment en els repertoris, diccionaris biogràfics, enciclopedies diverses que posseeixen quasi totes les biblioteques, però que'l Sr. Gutiérrez del Caño es guarda molt bé de citar, prenent fer creure que tot ho sab de ciencia certa. Per sort les descripcions bibliogràfiques són ben suficients per a establir el llibre i, de totes maneres, per més que no estigui a l'altura, ben haja qui ens ha descrit els 2,422 llibres manuscrits de la biblioteca de València. El pròleg del Sr. Rodríguez Marín constitueix l'elogi més desmesurat del Sr. Gutiérrez del Caño i del seu Catàleg, opinió que ben pocs bibliògrafs podran compartir.

La secció de manuscrits de la Universitaria de València conté dos fons d'un gran valer; els escrits en català i en valencià, i els llibres llegats a Sant Joan dels Reis pel duc de Calabria, Ferràn d'Aragó. El primer fons havia estat catalogat fa pocs anys, però no's van descriure els nùms. 388, 1,027, 1,295, 1,920 i 2,117 del Sr. Gutiérrez del Caño. Formen plegats un conjunt de cent dos llibres, que interessin la nostra llengua o la nostra cultura. Però el veritable tresor de la biblioteca de València el constitueix el remanent notable de cent noranta dos manuscrits del llegat del duc de Calabria. Els llibres varen ésser duts d'Itàlia i quasi tots són d'una execució perfecta. Clàssics grecs i llatins, obres de sants Pares i dels grans escriptors italians, no mancant-hi bons manuscrits francesos del segle XIVe rublerts de miniatures (per exemple nùms. 863 i 1,327). Les bones fotopies que il·lustren els tres volums del catàleg són ben triades orles i miniatures dels components d'aquesta antiga llibreria del duc de Calabria, formada al XVI^è segle. — J. M. T.

P. GIROLAMO GOLUBOVICH, O. F. M. — *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente Franciscano*. Tomo I (1215-1300). Quaracchi presso Firenze, Tip. del Collegio di S. Bonaventura, 1906. — In 4.º, pp. VIII-479. — Tomo II (Addenda al sec. XIII e Fonti pel secolo XIV) con tre carte geografiche dell'Oriente Franciscano de' secoli XIII-XIV) Ib. 1913, In 4.º, pp. VIII-641.

El nom del P. G. no és certament gaire conegut a Catalunya, malgrat la seva reputació a l'estranger com orientalista insigne, perquè les seves principals obres fins ara havien tractat assumptes poc relacionats amb la història catalana. Són sobre tot la *Serie chronologica dei Rmi. Superiori di Terra Santa* (1219-1898)... (Jerusalem, 1898) i la publicació i anotació de les *Ichonographiae locorum et Monumentorum veterum Terrae Sanctae accurate delineatae et descriptae a P. Elzeario Horn Ordinis Minorum provinciae Thuringiae* (1725-44)... (Roma, 1902), que han sigut molt ben acollides i objecte de laudatòries rescencions per part de les principals revistes franciscanistes i d'estudis orientals. Emperò s'hi ha d'afegir ara un altra obra en curs de publicació, la *Biblioteca Bio-Bibliografica della Terra Santa e dell'Oriente Franciscano*, la qual, no menys important que les dues anteriors, interessa ja de bon principi als nostres estudis. És veritat que el seu títol podrà semblar també a algú estrany al camp científic objecte de l'ANUARI, però, ben al contrari, en els volums publicats, els catalans podem trobar-hi un bon aplec de noves curioses — que seràn segurament, en volums successius encara més abundoses — per a la història de la nostra civilització en els temps passats i d'una manera particular per a la de l'ordre dels Menors a Catalunya. D'això volem tractar breument donant compte dels dos volums fins ara sortits. El primer porta la data de 1906; la circumstància, però, d'haver estat publicat en 1913 el segon que no es més que complement i continuació d'aquell i el destinar-s'hi tant en l'un com en l'altre, sobre tot en el primer, algunes pàgines a R. Lull, poc conegudes entre la nostra gent, ens ha portat a parlar de tots dos al plegat. Hem tingut present, a més, que la celebració del VIe centenari de Ramón Lull, donarà actualitat al treball del nou biògraf del gran mallorquí, apòstol dels mahometans i viatger incansable per terres orientals.

El caràcter d'aquesta Crònica de l'ANUARI ens farà estar de fer una detallada relació de tot el que's conté en aquests voluminosos toms. D'això se'n han encarregat il·lustres palestínòlegs i franciscanistes; n'hi ha prou aquí amb dir que tot el que té que veure directament o indirecta amb els Franciscans a Orient (Àfrica septentrional compresa) és posat a contribució per l'autor, amb bon sentit crític, amb una erudició que sorprèn i un aparell bibliogràfic completíssim. Ens allargaríem excessivament si vulguéssim remarcar, extraient-los de la quantitat enorme de materials utilitzats pel P. G., tot ço que de lluny o de prop ens pot interessar: els viatges, itineraris i descripcions de Terra Santa, les series i estadístiques de províncies i vicariats franciscans en els segles XIIIe i XIVe, les cròniques llatines i en llengües vulgars dels mateixos segles, etc., tot plegat fonts precioses per a la història de la geografia exploradora i per al coneixement de les misterioses terres de l'Àsia sobre tot de la Tartària o Catay, en aquella època. D'una manera especial, en aquest sentit, l'*Onomasticon geografico* amb les corresponents 3 cartes geogràfiques de l'Orient franciscà en iguals segles s'hauràn de tenir en compte el dia que's faci una publicació seriosa sobre la cartografia catalana mig-èval.

Una d'aquestes cartes, l'Atlas que varen donar a conèixer en Buchon i en Tastú hi es utilitzada diverses vegades per l'autor.

Apart d'això, resseguint les pàgines dels dos volums i valent-se un hom de les corresponents taules de noms propis i geogràfics, les quals potser hauria calgut detallar encara un xic més, però que així i tot faciliten la consulta del gros material acoblat, es troben sovint referències a coses de la nostra terra. No és que l'autor hagi treballat precisament en cap dels arxius catalans, la importància dels quals per a la història de la seva Ordre haurà comprès al servir-se rescentment de les *Acta Aragonensia* de Finke; però entre la multitud de cròniques i altres fonts històriques antigues que ha consultat i posat a contribució es parla de tant en tant dels nostres frares, dels prínceps o d'altres personatges catalans. Així per exemple el capítol «Plures historiae de Petro Aragonie et filiis» del *Liber Historiarum S. Romanae Ecclesiae*, ms. del XIVe, d'Asís (BIBLIOTECA BIO-BIBLIOGR... II 104). Igualment de fra Pere d'Aragó, el famós Menoret oncle de Pere III, se'n parla en un Catàleg franciscà (Cod. Oxoniens. Bodleian. Canon. Miscell. n. 525) (II, 62), en el *Chronicon seu Liber Ystorie plurime* de fra Joà Elemosina, segons el ms. Bibl. Nat. París lat. 5006, del s. XIVe (II, 124) i en la *Chronica* de l'Amadi, s. XVIe (II, 173, 174). Fra Jeroni de Catalunya bisbe sufragani de Xina i després de Jaffa el qual intervè en les baralles entre venecians i catalans a Constantinoble en temps de Jaume II (I, 302; II, 192, 546, 547) i del qual promet el P. G. ocupar-se amb més deteniment més endavant és un personatge de la nostra història encara poc conegut. Igual es pot dir de fra Domingo d'Aragó, llegat papal a Orient en el s. XIIIe (I, 103, 190, 215, 415; II, 324, 325, 331, 352) i fra Joà de Aragonia que se'l troba a Bosnia en el s. XIVe (II, 63). Hi ha referències a Jaume I, tretes de la *Chronica minor* del «Minorita Erphordiensis» (I, 264, 265) i a la seva filla Sanxa morta a Jerusalem (I, 282), Alfons II (I, 329), Jaume II (I, 423; II, 210, 211, 477, 543, etc.), Constança de Sicília muller de Pere el Gran (II, 476) que l'autor sembla confondre amb Constança d'Aragó-Sicília muller d'Enric II de Xipre (II, 172, 173), Leonor d'Aragó, muller de Pere I de Xipre (II, 188) els dos infants Ferràn de Mallorca (II, 172, 186, 270, 527, 536), Joà d'Aragó patriarca d'Alexandria (II, 114, 136) etc. L'autor té en compte, igualment, diversos documents interessants a la història dels catalans a Romaniaa (II, 190 i ss. etc.), servint-se en general dels *Commemoriali* de Venècia, de la mateixa manera que altres documents interessin el comerç català, com la translació del cap de St. Bernabé, des de Xipre a Gènova feta per Menorets en una nau catalana, l'any 1342, segons la *Chronica* cinc-centista de fra Cristòfol de Xipre (II, 211).

Un dels personatges més extensament tractats pel P. G. és Ramon Lull. Passen de 35 les planes que li dedica (I, 361-392, 430, 431; II, 518-521) amb l'objecte de presentar-nos-el com Apòstol de l'Orient en relació amb els mahometans i amb diversos pobles orientals. Així i tot els seus *Cenni biocronologici e bibliografici* de R. Lull constitueixen una bella monografia sobre'l gran escriptor, feta amb recte criteri, fugint d'apassionaments d'escola, enfocant d'una manera prou justa aquella personalitat tan complexa. «Più che compilare, diu, una nuova biografia di questo celebre uomo ormai troppo noto e forse troppo lodato, noi ci limiteremo a pochi cenni cronologici della sua vita, in questo punto molto complicata e incerta; e, in preferenza, lo studieremo nelle principali opere che egli scrisse molte per la rigenerazione dell'Oriente, fine tanto che lo preoccupò per tutta la sua lunga vita. Altri già ce lo illustrano bellamente e come teologo non mediocre, e come mistico infiammato, filosofo sottile, apologista abile, e specialmente come poeta romanziera classico, riconosciuto perciò da tutti come il padre del romanzo e della poesia catalana...» Una cosa el preocupa en gran manera, i no sense alguna raó, i és reivindicar R. Lull d'alguns atacs que li dirigeix l'Hauréau en el vol. XXIX de l'*Histoire Littéraire de la France*. Aquesta darrera obra, pel demés, i no podia ésser d'altra manera, és una de les principals fonts de que's val el P. G.; altres són la Biografia de l'Anònim, fra Wadding, Sollier, Salzinger, P. Pascual, etc. La biografia d'en Lull és a base del seu itinerari que va descabdellant l'autor, en general amb bastant precisió i fixant-se d'una manera particular en els viatges de mestre Ramon per l'Orient i N. de l'Àfrica. Quant a Bibliografia luliana el P. G. tracta sols especialment d'una vintena de tractats relacionats de dret amb l'objecte de l'obra, tals com l'*Ars inventiva veritatis*, el *Liber de V sapientibus*, els diversos que esponen idees lulianes de creuada, etc. De tots se'n fan bons resums i se'n donen detalls dels principals manuscrits o impressions. Tot això en el primer volum de la *Biblioteca*; en el segon l'autor completa el seu treball amb l'adjutori dels diferents documents sobre en Lull, en els seus darrers anys, donats a conèixer per en Finke en les *Acta Aragonensia* (obra que utilitza el P. G.) al mateix temps que pel Sr. Rubió i Lluch en *Documents per l'història de la cultura catalana mig-èval*.

Estem segurs que aquesta bio-bibliografia de R. Lull, escampada pel mon per medi de la *Biblioteca* contribuirà força a desfer certs prejudicis, esclarint davant molts estudiosos la noció encara

un xic tèrbola que's té de Ramòn Lull. Serà un bon servei que haurem d'agrair al seu autor. Entre tant esperem la publicació de nous volums de la BIBLIOTECA, on tractant-se ja de plé, del XIV^{en} segle seràn moltes més les pàgines referents a Catalunya, terra tan franciscana i relacionada amb els pobles d'Orient, en aquells segles. L'autor, que segons tenim entès, n'està ben convençut, segueix de prop les publicacions del nostre país; una estada, però, entre nosaltres, escorcollant l'Arxiu de la Corona d'Aragó li donaria ocasió d'acoblar nous materials referents als estudis en els quals té guanyada, ja a hores d'ara, una justa reputació. — R. D'A.

OBRES ORIGINALS DEL ILLUMINAT DOCTOR MESTRE RAMON LULL. — *Libre de contemplació en Deu* escrit a Mallorca & traduït d'arabí en romanç vulgar devers l'any M.CC.LXXII. Palma de Mallorca, Comissió Editora Luliana. 1906-1914. — 7 vols. in 8.º I (1906); II (1909); III (1910); IV (1911); V (1911); VI (1913); VII (1914).

Hem de saludar amb gratitud l'acabament de l'edició del magne *L. de contemplació*, l'obra capdal de la mística luliana, i una de les més considerables, en quant a l'extensió, que cap literatura romànica pugui presentar en prosa en el segle XIIIe. En Matheu Obrador i Bennassar que amb tant d'entusiasme ne començà l'edició en 1906, morí abans de tenir el goig de veure-la finida, deixant preparats els materials per al vol. II. El tercer es publicà per cura d'en Miquel Ferrà; el IV i els següents foren transcrits per Mn. Salvador Galmés. N'Obrador tenia el propòsit d'acompanyar l'edició d'un llarg comentari il·lustratiu i d'un glossari, que la mort no li permeté dur a terme: la setantena de planes que ocupen les notes posades a la fi del volum I, ens donen idea de l'amplitud que somiava per a aquell comentari, fent-nos anyorar molt més la seva falta. Els continuadors de l'edició que han hagut de vèncer les moltes dificultats que duia aparellades la pèrdua del planejador de l'edició, just haver-la començada, s'han tingut de contentar amb afegir-hi curtes indicacions bibliogràfiques dels manuscrits que s'han descobert o han anat aprofitant-se durant l'estampació del llibre. I de segur que si la més notable d'aquelles troballes, o sigui la del gran codi doscentista de l'Ambrosiana, s'hagués fet un parell d'anys abans, el seu text és el que hauria servit de fonament a l'edició, donant-li un valor definitiu que ara no pot tenir. El manuscrit milanès del *L. de contemplació*, datat en 1280, es d'una importància excepcional i ja ho compregué així la Comissió mallorquina al disposar-ne la publicació de tres capítols de mostra a la fi del vol. IV. Els resultats que l'estudi del seu llenguatge i grafies ens donguin, han de servir de pedra de toc per a tota edició crítica no sols de Ramòn Lull, sinó del remanent de la producció catalana de la tretzena centuria; perquè ja es sabut que son contadíssims els textos que se'ns conserven en trellats originals d'aquella època. Els manuscrits del *L. de contemplació* aprofitats per a l'edició són els següents: *A*, del segle XIVe, al Col·legi de la Sapiència de Palma; comprèn sencer el text, llevat de 6 fulls, i es el que serveix de base a l'edició (fac-símil en el vol. III); *B*, del segle XV, a la Biblioteca Provincial de Barcelona; conté els llibres I-III; *C*, del segle XV, propietat del marquès de Campo-franco; conté els llibres I-II; *D*, del segle XV, a la Provincial de Palma, conté el llibre I (fac-símil a la pàg. 25 del vol. II); *E*, del segle XIII, a l'Ambrosiana de Milà (fac-símil al vol. IV), sencer; s'en anoten algunes variants des del vol. III; *G*, del segle XIV, a la Provincial de Palma; conté el llibre IV (fac-símil en el vol. V); *J*, vol. III de la transcripció feta en el segle XVII per fra Joan Guardia d'un antic text en pergamí; comprèn des del llibre V fins a la rúbrica 317 del VII; es conserva a la Provincial de Palma, lo mateix que'l vol. I de la mateixa copia; el II sembla perdut. L'Obrador cita encara dos manuscrits més, posteriors al segle XV, existents també a la Provincial de Palma, un del llibre III del Marquès de Campo-franco, i els 613 i 614 de la Biblioteca de Munic, citats en el catàleg d'en Halm; no'n dona descripció, ni sembla aprofitar-los per a l'edició. An aquest nombre, hi podem encara afegir dues hermoses copies del segle XIV, contenint els llibres III i IV, descoberts pel Dr. A. Gottron a la biblioteca del Seminari de Maguncia, i un altre, també fragmentari, contenint els dos primers llibres i procedent de Mallorca que hem vist en poder de l'antiquari barceloní. Sr. S. Barbra. És ben abundosa, com se veu, la bibliografia del *Libre de Contemplació*, i fóra ben convenient establir la filiació i parentiu dels diversos manuscrits, respecte del de Milà, que segons l'*explicit* fou copiat directament de l'original lulià; a la vista de l'actual edició no es possible fer-ho, perquè l'aparell de les variants no es suficient. Si'l text català del *L. de contemplació* era inèdit, havia estat en canvi publicat tres vegades en llatí: la primera fragmentariament (sols el *primum volumen*) per en Joan Petit a París en 1505. Més tart, en Salzinger traduï altre cop el llibre al llatí, estampanant-se tal versió en els volums 9 i 10 de la Maguntina i en l'edició mallorquina d'en Capò i la Vda. Frau (1746-49). De les dues edicions ne dona mostra n'Obrador. És llàstima que no hagués fet igual